

DREPTURILE OMULUI CA UN CONSUMATOR AL SERVICIILOR DE EDUCAȚIE ȘI INSTRUIRE

Ana MORAR,
master în drept, doctorant, USEM
Ilie ROTARU,
doctor în drept, conferențiar universitar, USEM

SUMMARY

In the study that follows we take a close, specific and succinct analysis of the essence of philosophical and legal issues of human rights as a consumer of services of education and training, formulation of proposals for amending and supplementing the legislation in order to achieve effective mentioned rights.

Keywords: essence, rights, consumers, products, services

* * *

În studiul ce urmează ne propunem o abordare și o analiză specifică, succintă a problemelor privind drepturile omului ca un consumator al serviciilor de educație și instruire, formularea unor propuneri de modificare și completare a legislației în vigoare, cu scopul asigurării realizării efective a drepturilor menționate.

Cuvinte-cheie: esență, drepturi, consumatori, produse, servicii

Introducere. În ultimul timp, în literatura juridică din Republica Moldova se acordă o atenție sporită problemei protecției drepturilor omului ca un consumator de bunuri și servicii. Însă, de regulă, se discută despre drepturile privind bunurile și serviciile cu caracter material, în pofida faptului că bunurile și serviciile nemateriale, în zilele noastre, au pentru om o importanță la fel de mare. Reieșind din această situație, în acest articol vom încerca să ne expunem unele viziuni teoretice și practice privind domeniul dat, să analizăm situația reglementărilor juridice ale relațiilor respective, formulând propuneri pentru îmbunătățirea cadrului juridic din sistemul educației și instruirii.

Materiale utilizate și metode aplicate. Pentru atingerea scopului propus, au fost aplicate diferite metode de cercetare științifică: comparativă, deductivă, inductivă, metoda sistematizării, analiza și sinteza. Ca suport științific și normativ au fost folosite lucrările savanților din Republica Moldova, România și alte state, actele normative ale R. Moldova.

Rezultate obținute și discuții Reflecții, ipoteze, generalizări despre consum și consumatori.

În zilele noastre există câteva teorii privind apariția și dezvoltarea omului pe Pământ. Cea mai răspândită este teoria conform căreia omul a apărut ca rezultat al voinței divine, adică a fost creat de Dumnezeu. O altă teorie încearcă să ne convingă că omul a apărut pe Pământ de pe alte corpuri cerești din univers, iar o a treia teorie se străduie să demonstreze că omul este rezultatul evoluției pozitive a unor specii de maimuțe. Însă, pînă în prezent niciuna din teoriile susnumite nu a fost dovedită și deci răspunsul la întrebarea cum și de unde a apărut pe Pământ primul om ori primii oameni rămîne deschisă.

Este cert însă că fiecare om concret apărea și apare pe Pământ în rezultatul unor relații, de regulă fericite, dintre un bărbat și o femeie și aceasta se întîmplă multe mii de ani la rînd ori poate și o perioadă mult mai mare.

Este foarte important ca omul să se nască, dar pentru el și cei ce-l înconjoară este și mai impor-

tant să supraviețuiască, să-și asigure existența, să aibă o viață cît mai asigurată, fără mari probleme, suferințe și neplăceri.

Istoria dezvoltării omenirii arată că, odată apărut pe Pământ, fiecare om are o soartă individuală, un drum al său în viață: unii mor imediat după naștere, alții trăiesc un timp neînsemnat ori, iar alții duc o viață lungă, dar uneori foarte grea, chinându-se în mrejele bolilor și sărăciei. Însă, majoritatea oamenilor ce se nășteau pe Pământ au supraviețuit în primii 15–18 ani în mare măsură datorită ajutorului părinților și rudelor lor, ca mai apoi ei înșiși să depună eforturi pentru a-și asigura propria existență și a asigura nașterea propriilor urmași și moștenitori.

Pentru a exista, omul în primul rînd avea nevoie de apă, hrană, ceva îmbrăcăminte, încălțăminte și o locuință cît de cît stabilă și confortabilă. Pentru a avea permanent aceste bunuri la dispoziție, omul depunea și depune o muncă mare pe parcursul întregii vieți, această muncă fiind mai grea și mai puțin reușită pentru unii, mai ușoară și eficientă pentru alții.

La etapele inițiale ale existenței sale pe Pământ, omul consuma doar ceea ce-i oferea natura. Dacă natura îl lipsea de darurile sale, atunci el era sortit pieirii. Cu timpul, acumulând experiență, omul s-a învățat să producă mijloacele ce-i asigurau existența și-i îmbunătățeau traiul, apoi s-a învățat să producă nu numai pentru necesitățile personale și ale rudelor, ci și pentru alți oameni ai săi.

Cele expuse mai sus ne permit să afirmăm că omul, din cele mai vechi timpuri ale istoriei sale, este un consumator de bunuri materiale ce-i pot asigura existența.

Este cert faptul că consumul de bunuri are o influență colosală asupra omului. Mai mult decât atât, putem constata că acest consum dictează regulile principale în viața personală și cea publică a fiecărui om. Dar în dezvoltarea omului au o mare importanță educația și instruirea pe care acesta le poate obține atât de la părinții și apropiații săi, cât și de la instituțiile statului. Societățile și statele care au acordat o mare atenție implementării sistemelor și metodelor înaintate de educație și instruire au progresat constant și rapid și astăzi se află în avangarda civilizației contemporane.

În ultimele decenii, în Republica Moldova s-au depus eforturi considerabile pentru a asigura o dezvoltare stabilă și ascendentă a activităților în domeniul educației și instruirii. Baza juridică a acestor eforturi a fost asigurată prin adoptarea Constituției R. Moldova la 29.07.1994, care prin articolele 31–35 a determinat principiile fundamentale ale sistemului educațional și de instruire al țării în curs de reformare.

Astfel, art. 31 din Constituție a stabilit că în Moldova este garantată libertatea conștiinței, care

trebuie să se manifeste în spirit de toleranță și respect reciproc al oamenilor.

Art. 32–34 stipulează că oricărui cetățean îi este garantată libertatea gândirii, a opiniei, libertatea exprimării în public, creației artistice și științifice, dreptul la acces la informație de interes public.

Art. 35 din Constituție determină că dreptul la învățatură în R. Moldova este asigurat prin învățământul general obligatoriu, prin învățământul liceal și prin cel profesional, prin învățământul superior, precum și prin alte forme de instruire și de perfecționare.

După cum observăm, în prevederile constituționale citate mai sus lipsesc dispoziții ce ar contura măcar fundamentul juridic al sistemului de educație, adică despre fundamentul sistemului de formare a omului din primii ani de viață în sînul propriei familii și în instituțiile preșcolare pe care el le frecventează.

În art. 35 pct. (2) din Constituție se stipulează doar că statul asigură în condițiile legii dreptul de a alege limba de educare și instruire a persoanei. Aceasta, în opinia noastră, este foarte puțin și dovedește faptul că legislatorul, cînd a aprobat Constituția, a neglijat importanța problemelor educației și instruirii ori, posibil, a admis că respectivele probleme pot fi soluționate în legislația ce urma să fie aprobată după intrarea în vigoare a Constituției.

Întrădeavăr, principiile reglementării juridice a relațiilor privind educația copiilor sînt stabilite mai detaliat în art. 51–60 din Codul familiei (CF). Articolele 51–57 ale CF indică drepturile principale ale oricărui copil, cetățean al Republicii Moldova, printre care sînt:

- dreptul de a-și cunoaște părinții și dreptul de a beneficia de grija lor;

- dreptul să locuiască în familie cu părinții;

- dreptul de a comunica cu părinții și cu alte rude;

- dreptul la nume și prenume;

- dreptul la proprietate;

- dreptul la educație din partea părinților ori autorității tutelare.

În art. 58–60 din Codul familiei sînt stabilite drepturile și obligațiile părinților, în special privind educația și instruirea copiilor lor conform propriilor convingeri, prin posibilitatea părinților de a alege instituția de învățământ și forma de instruire a copilului, cu luarea în considerație a opiniei ultimului. De asemenea, dispozițiile acestor articole prescriu răspunderea părinților pentru dezvoltarea fizică, intelectuală și spirituală a copiilor și obligațiile acestora în asigurarea frecventării de către copii a școlii pînă la sfîrșitul anului de învățământ în care acesta atinge vîrsta de 16 ani.

Principiile menționate mai sus însă nu și-au prea găsit detalizarea și precizarea în actele legislative și guvernamentale în sensul garantării implementării acestora în viața reală. De exemplu, legislația Moldovei nu prevede sancțiuni în caz că părinții nu asigură frecventarea școlii de către copiii lor ce nu au vîrsta de 16 ani.

În opinia noastră, Codul contravențional al Republicii Moldova ar putea fi completat cu dispozițiile corespunzătoare, care ar permite aplicarea de pedepse sub formă de avertisment public și amenzi față de părinții vinovați de neasigurarea frecventării neîntemeiate a școlii primare și gimnaziale de către copiii lor. Lipsesc în legislație și dispoziții clare ce ar indica organul public care are datoria să asigure cetățenilor Moldovei condiții normale pentru educarea copiilor lor de vîrstă preșcolară,

în special una din aceste condiții ar fi imobilele pentru desfășurarea activităților grădinițelor și centrelor publice pentru copii. Mai mult decât atât, legislația în vigoare nu asigură cu reglementări la nivelul cerințelor directivelor europene ale activităților grădinițelor și centrelor educaționale publice pentru copii și restricționează fondarea instituțiilor respective de către investitori privați. De exemplu:

- grădinițele publice din R. Moldova nu au statut de persoană juridică și deci administrațiile acestora nu au posibilitatea să încheie nemijlocit contracte cu agenții economici, cu părinții copiilor pentru asigurarea finanțării și aprovizionării normale a instituțiilor conduse;

- în Moldova, îndeosebi în capitala țării, nu există grădinițe pentru copii organizate de investitori privați, care să activeze în baza unui statut legal, deoarece legislația cere de la cei care încearcă să constituie societăți comerciale ori întreprinderi individuale ce ar acorda serviciile respective ca ultimii, obligatoriu, să asigure organizațiile ce le creează cu imobile introduse în capitalul social ori la balanța acestora. Această cerință însă nu este convenabilă investitorilor, deoarece orice tranzacție cu imobilele întreprinderilor este însoțită de obligațiunea celor ce o efectuează să achite taxa pe valoarea adăugată în buget.

Cu probleme analogice se ciocnesc în activitatea lor și instituțiile de instruire gimnazială și liceală. Pentru ele această situație există demult și în ultimul timp ea nu s-a schimbat spre o reglementare juridică mai amplă și detaliată în favoarea stimulării independenței și inițiativelor administratorilor instituțiilor respective spre performanțe de înalt nivel euro-

pean. Nu a schimbat ceva în acest domeniu nici Codul educației recent intrat în vigoare. Considerăm că în acest act normativ va trebui să fie introduse cât mai urgent modificări și completări pe care le vom elabora și le vom expune într-o cercetare aparte, pe care o vom expedia Ministerului Educației și Parlamentului R. Moldova. În special, vom insista pe schimbarea redacției art. 146 al Codului și introducerea în el a **prevederilor ce vor acorda dreptul de persoană juridică tuturor instituțiilor ce activează în Republica Moldova în sistemul de educație, instruire și învățământ.**

Categoriile consumatorilor de servicii de educație și instruire și drepturile lor. Am menționat deja că fiecare om de la naștere devine consumator. Imediat cum apare pe lume, copilul devine consumator al laptei mamei ori al altei femei, ori al altui produs ce-l poate înlocui pe primul. În primii ani de viață, consumul pentru om este doar un drept subiectiv pasiv, asigurat de părinți și garantat de stat prin legislația în vigoare, deoarece în această perioadă a vieții copiii nu au capacitate de exercițiu. De viața și soarta lor se îngrijesc părinții și aceștia poartă răspundere pentru acțiunile ori inacțiunile copiilor lor. Deci, până la o anumită vârstă, oamenii **sînt consumatori pasivi** de produse și servicii, acceptînd tot ce le propun părinții ori alte persoane ce-i înlocuiesc pe primii.

Aici obligatoriu trebuie să vorbim și despre servicii de educație și instruire, din simplul motiv că, în zilele noastre, omul de la vârsta de 2-3 ani, chiar și de la o vârstă mai fragedă, are dreptul la informație, educație, instruire și studii, drepturi pe care el le folosește tot în mod pasiv sub îndrumarea și controlul părinților.

Mai mult decât atât, drepturile ca un consumator de servicii educaționale și de instruire pentru om de la o anumită vârstă devin și obligațiuni ale lui, care durează un timp destul de îndelungat: în Moldova – 9 ani. Însă și aceste obligațiuni omul, pînă la o anumită vârstă (în R. Moldova pînă la 18 ani), le îndeplinește pasiv, deoarece pentru neîndeplinirea lor răspunde nu el, ci părinții săi.

Din cele menționate mai sus putem concluziona că prima categorie de consumatori o constituie consumatorii *persoane fizice* – toți cetățenii, apatrizii și alte persoane ce se află pe teritoriul țării și folosesc bunuri materiale și nemateriale pentru a-și asigura viața, sănătatea și o existență cât mai confortabilă pentru sine și pentru cei ce se află sub îngrijirea și supravegherea lor.

A doua categorie o formează consumatorii *persoane juridice* – întreprinderi, organizații și instituții care folosesc bunuri materiale și nemateriale pentru a-și realiza scopurile pentru care au fost constituite. Însă, este incontestabil recunoscut în societate faptul că persoanele juridice sînt fondate și activează pentru a asigura existența și confortul persoanelor fizice – a oamenilor, deci ele consumă (sînt consumatori) pentru a produce bunuri și servicii necesare persoanelor fizice (oamenilor).

Trebuie să menționăm că drepturile principale ale persoanelor fizice și celor juridice ca și consumatori sînt aceleași, și acest fapt se evidențiază în relațiile concrete dintre consumatori și producători de bunuri și servicii. Astfel, printre cele mai importante drepturi comune ale consumatorilor persoane fizice și juridice se evidențiază:

- dreptul de a cere și a obține

informații despre calitatea și caracteristicile bunurilor și serviciilor ce ar putea fi întrebuințate pentru consum, despre producătorul ori prestatorul de servicii;

- dreptul de a cere ca bunul ori serviciul să fie de o calitate înaltă ori cel puțin să corespundă normelor de calitate stabilite în actele respective;

- dreptul de a refuza orice produs și orice servicii necalitative și a cere înlocuirea acestora;

- dreptul de a cere despăgubiri și a-și apăra interesele în instanța de judecată.

Este necesar să subliniem că drepturile la educație și instruire sînt indispensabil legate de personalitatea omului și pot aparține numai persoanelor fizice. Acest fapt determină deosebirea acestor drepturi constituționale ale omului de celelalte drepturi ale lui cu caracter civil, dar literatura juridică și cea pedagogică nu prea se preocupă de această deosebire, nu o evidențiază și deci subapreciază importanța educației și instruirii în viața fiecărui individ în parte, locul și rolul primordial al individului (copiilor minori în primul rînd și părinților lor) în sistemele și instituțiile educației, instruirii și învățămîntului. Acest fapt este dovedit de Codul educației adoptat de Parlamentul R. Moldova la 29.05.2014, în care nici nu s-a încercat să se formuleze noțiunile de *instruire* și *perfecționare*, care se cer formulate din simplul motiv că despre ele se vorbește direct în art. 35 al Constituției Republicii Moldova.

Concluzii. Drepturile enumerate mai sus sînt doar cîteva, însă ele determină și asigură zi de zi viața și sănătatea fiecărui om. Istoria omenirii demonstrează că realizarea eficientă a acestor drepturi ale consumatorilor determină și

nivelul dezvoltării societății, țării. Cu cît mai insistenți vor fi oamenii în realizarea drepturilor susmenționate, cu atît mai mult producătorii de produse și servicii, în special din domeniul educației și instruirii, vor fi nevoiți să activeze mai bine și mai calitativ în interesul acestor oameni.

Acest adevăr incontestabil despre dependența strînsă dintre cerințele consumatorilor și activitatea producătorilor dictează principiile de bază ale organizării sociale, economice și juridice a oricărei societăți, a oricărui stat. Adevărul dat, la rîndul său, este expresia directă a esenței omului, care, ca un produs al naturii (ori al voinței divine) trebuie, este obligat să consume pentru a exista, a supraviețui și a se dezvolta.

Esența omului determină statutul acestuia ca și consumator și drepturile sale în această calitate. Așadar, putem concluziona că esența drepturilor consumatorilor este necesitatea vitală și obiectivă a fiecărui individ (persoană fizică) de a-și asigura, prin propriile acțiuni ori cu ajutorul celor apropiați, o existență cît mai îndelungată și confortabilă în societatea umană, în primul rînd prin consumul de servicii de educație și instruire.

Referințe bibliografice

1. Undrescu Doina, Cocor Monika. Noțiunea de consumator în dreptul comunitar. În: *Drept, economie și informatică*, nr. 2, 2005, p. 20-23.
2. Stanciu Gheorghe. Nivelul de implementare a regulilor comunitare referitoare la protecția consumatorilor în sistemul juridic român. În: *Dreptul*, nr. 7, 2007, p. 56-70.
3. Moscaliciuc Irina. Reflecții asupra reglementării juridice a protecției consumatorilor în Republica Moldova.

În: *Revista națională de drept*, nr. 3, 2007, p. 42-49.

4. Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29.07.1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 1 din 12.08.1994.

5. Codul civil al Republicii Moldova, adoptat la 06.06.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 082 din 22.06.2002.

6. Codul familiei al Republicii Moldova, adoptat la 26.10.2000. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 126 din 27.06.2000.

7. Legea privind protecția consumatorilor, nr. 105–XV din 13.03.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 126–131/507 din 27.06.2003.

8. Codul educației al Republicii Moldova, adoptat la 17.07.2014. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 319–324 din 24.10.2014.